

A feltárt terület nagysága összesen 73 m² volt, melyen összesen 9 objektum került elő. A feltárás után a kutatóárkokat visszate-mettük, és a felszedett gyepéteglákat visszauttettük. A területet úgy hagytuk el, amilyen a feltérési munka előtt volt.

Az ásátás több lényeges adattal szolgált. A korábban bejelölt lelőhelyhatáron nincs régészeti nyoma a lelőhelynek. A lelőhely a tellhez közelebb esik, a fúrások által korábban megtalált árok valószínűleg a külső telep külső árka. A tell és a telep viszonyát az elkövetkezendőkben magnetométeres vizsgálattal kívánjuk kideríteni.

A Szarvas, Arborétum-Rózsakert lelőhely a Hatvani kultúrába tartozik, a Szarvas, Arborétum-Filagória dombja (Pepi-kert) hatvani tellnek a külső telepe. A természettudományos vizsgálatokból később megtudhatjuk, hogy az 1–3. árkok területét mire használhatták a bronzkorban. A 6. és 8. objektumból a rétegenként vett földmintákból pedig az objektumok feltöltési körülményeire tudunk következtetni.

A feltárt régészeti emlékek egy új kutatatlan lelőhelyet mutatnak be. A tell, és a hozzá kapcsolódó külső telep a hatvani kultúra elterjedésének D-i határán fekszik, így a leletek vizsgálatával, illetve a természettudományos vizsgálatok eredményeinek birtokában megismerhetjük e kultúra életének egy szakaszát, valamint a hatvani népesség környezetre gyakorolt hatását. A fúrási adatokkal és a később tervezett magnetométeres vizsgálatok eredményeivel együtt átfogó tudásunk lesz a tellről és a külső telepről, elrendezéséről, az itt lakó emberek mindennapi életéről.

A feltárás során megtalált Árpád-kori leletanyag még eddig nem került elő a lelőhelyen. A tell későbbi kutatásánál így Árpád-kori szinteket is valószínűsíthetünk.

További célok: A leletanyag feldolgozása, a természettudományi vizsgálatok és a magnetométeres térképezés eredményeinek ismeretében újabb szelvényekkel tovább kutatni a tellt és az azt övező külső telepet. A feltárt leletanyagot a ideiglenes kiállításban bemutatni a Tessedik Sámuel Múzeumban és az Arborétumban egyaránt. Eddig épület nyomai nem kerültek elő, de a későbbiekben a feltárt épületeket szeretnénk rekonstruálni az Arborétumban.

GULYÁS ANDRÁS

304. Szatmárcseke határa (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Kö? Ú

A Tisza–Szamos–Túr–közi tározók tervezett anyaggyerői és töltései területén terepbejárást végeztünk 2014. április 2-án.

Kis-Rekesz-dűlő (KÖH 89245): Szatmárcseke K-i felének tartó műút É-i oldalán lévő szántóból szórványos, feltehetőleg újkori, esetleg középkori cserepeket (két darab) gyűjtöttünk be. A lehetséges lelőhely ÉNy–DK irányú, 131 m hosszú, 78 m széles.

Kis-Füzes D (KÖH 89243): A Tiszánál, a töltés és egy zárt kert közti részen szórványosan újkori cserepet gyűjtöttünk össze. A lehetséges lelőhely Ny–K irányú, 203 m hosszú, 133 m széles.

Nagy-tag (KÖH 89247): Szatmárcseke D-i határát jártuk be, nagyrészt a területen áthaladó magasfeszültségű vezeték vonalában, majd a Cser-vájás-csatorna mellett. A terület jól vizsgálható, nagyrészt szántók fedik, az indulási ponthoz közel egy, feltételezhetően újkori, esetleg középkori lelőhelyet azonosítottunk be. A lehetséges lelőhely 94 m hosszú, 82 m széles.

KÖRÖSPÓI ZSOLT

305. Százhalombatta, Földvár (MRT 7. k. 27 / 2. lh., KÖH 11473) (Pest megye) B

2011–2014 között folytattuk az 1998-ban megkezdett, mintegy 6 m vastag rétegsorral rendelkező középső bronzkori tell telep további feltérását az akkor kijelölt 20×20m-es szelvényben. A szelvény jelenlegi átlagmélysége 2,5–3 m.

A szelvény közepén eddig talált házak alatt folytatódik a településszerkezet és egy újabb, viszonylag jó megtartású ház (ID száma: 6000) maradványaira találtunk. A ház nagyrészt leégett. Két helyiséget lehetett egyértelműen azonosítani, melyek szintelto-lással, azaz lépcsővel és valószínű egy részen keskeny ágfona-tos válaszfállal voltak elválasztva egymástól. A ház É-i részében egy keskeny, 2 m széles kis szobát találtunk, tárolóedényekkel és sok kis bögrével a padlóján. A D-i helyiség ÉNy-i sarkában egy kőpenge koncentrációt találtunk több, mint 40 pengével. A ház többi részében is sok leletanyag volt, mint például agyagsa-lak koncentráció, fazekak, korsók, valamint egy nagyobb import edény. Ebben a házban a több típusból álló tűzhely-koncentráció a D-i helyiség közepén került elő. A ház K-i fala mellett egy összenyomódott arany hajkarika is előkerült. A tűzhelyek magas-ságában a ház Ny-i fala mellett az enyhén lemélyített padlón 8 nagyon rosszul kiégett szövöszéknehezüket és mellettük két, a fallal párhuzamosan álló, vastag karólyukat találtunk, melyek egy álló szövöszék maradványaira utalnak.

2013–14-es szezonban az elbontott ID 6000 sz.-ú ház maradványai alatt egy újabb leégett ház maradványát tártuk fel (ID száma: 6767, illetve 7000). Ennek a háznak az ÉK-i sarkában *in situ* 3 gyékénykosarat találtunk tele elszenesedett, tisztított gabona-magvakkal (ID 6767). Ezek mellett egy kisebb kosárban kelesztett kenyér, szép koszideri korsó, tál és fazék került elő. A korsó-ban kis depót találtunk, ami egy kagylóból, egy – a hó hatására szétrobbant – köeszköz nyersanyagból, és 2 bronzkarikából állt. Minden edény és kosár a ház padlóján állt omladékkal borítva.

A szelvény K-i fala mentén egy rossz megtartású, szintén rész-ben leégett ház maradványait találtuk (ID száma: 6164). Ez alatt összefüggés nélküli hamus, kevert réteg került elő, jelentősebb hamu-koncentrációkkal. Teljesen úgy tűnik, mintha a településen egy időben ide hordta volna mindenki a hamut. A követke-ző ásátási szezonban a szelvény ezen részén égett tűzhely maradványok, hozzátartozó padlók nélkül kerültek elő. A sok gödör-bolygatás miatt nem állapítható meg az egyértelmű összetarto-zás. Ezek alatt szintén nehezen követhető sárga házmaradványt (ID száma: 6903), D-en K–Ny irányú házfal részlettel találtunk. Ebben a házban előkerült egy nagyon érdekes gödör, melynek több fázisát is követni tudtuk. A legutolsó fázisban (ID száma: 6808) agyaggal volt kitapasztva és egy hatalmas kőfedővel volt letakarva, amit érdekes fa- és esetleg cölöplyuk szerkezet tarthatott, mielőtt befordult és bezuhant. Az ezt megelőző fázis-ban egy hatalmas hamus gödör volt, melyben számos ép és fél edényt is találtunk. Talán az egykori tárológödört használták később hamus és egyéb szemetes gödörnek.

A szelvény Ny-i fala mentén, az ún. főutca Ny-i oldalán kicsit északabbra az utca másik oldalán elhelyezkedő háztól egy kiégetetlen ház sárga agyagpadló és vékony itt-ott megmaradt omladékmaradványait tudtuk azonosítani (ID száma: 6061). A ház szelvényben lévő részének nagyjából a közepén került elő a két (az egyik többszörösen megújított) tűzhely. Úgy tűnik, hogy az utca Ny-i oldalán lévő ház-, és felszínmaradványok fol-tosabb, koszosabb, töredezőbb agyagból készültek. Ezen a felüle-ten a házak megtartása sokkal rosszabb, megfogásuk nehezebb.

Az ún. főutcán folytattuk a több rétegben történő elbontását. Kiseb mikro-rétegeken kívül összefüggő rétegeket nem lehetett a viszonylag leletgazdag, kevert puha rétegben megfogni. Egy-két esetben egy-egy felhalmozódott szerszám-koncentrációt sikerült dokumentálnunk, kicsit keményebb (talán jobban letaposott) rétegen. 2012-ben kezdett az utca feltöltésének állaga megváltozni. Itt-ott keményebb rétegzett szakaszok kerültek elő. Később, a 2013-as szezonban ebben a rétegben, több szakaszon egykori keréknyomok tisztán kirajzolódtak.⁸⁵ A település életében a kerámiatípusokon kívül az utcában – a 2013–2014-től – megjelenő gödrök is komoly változást mutatnak. Ugyanakkor az utca É-i felében több félbevágott állatcsontvázat (marha, disznó) is találtunk. Ez a jelenség teljesen ellentmond az eddigi utcahasználat gyakorlatának. Ezen réteg alatt egy átégett összefüggő omladékréteg kezd kirajzolódni. Egyértelműen tudatos településszerkezet váltásról van szó. Az utca D-i részén a szelvény DNy-i sarkában eltűntek a településjelenségek és az általános feltöltésben itt-ott gödrök jelentek meg.

A szelvény É-i fala mentén 6 m szélességben K-tól Ny-ig, azaz az utcáig eltűntek a házmaradványok. A több évadon keresztül itt talált réteg vastag, kemény, sötétbarnás, kevert vegyes. Itt-ott sárga, égett, felülről érkező sárga omladék és egyéb maradvány, valamint keményebb munkafelületek maradványai voltak megfigyelhetők. Az ÉK-i sarokban nagyobb egybefüggő külső munkafelületet találtunk (ID száma: 6207), ahol viszonylag sok csonteszköz készítésére utaló törött szerszám, félkész csont került elő. A 2012-es szezon végén kiderült, hogy a szelvény É-i fala előtti részen talált szép házpadló és omladékmaradványok közül szinte mindegyik egy-egy alul lévő gödörbe süllyedt maradvány. A területen számos gödör kezdett előtűnni. Ezekbe csúsztak a házrészletek és töredékek. Nehéz a gödrök indulását megfogni, hiszen a felette lévő rétegek belesüllyedtek, vagy néhol beleestek. A 2013-as szezonban ezen a területen újabb gödrök és gödör a gödörben jelenségek, valamint egykori házmaradványok jelentkeztek. Ugyanakkor a terület legkeletibb részén egy egyszer használt fél kemencemaradványt találtunk (ID száma: 6865). Ez beomlott, valószínűleg boltíves fala volt, alatta a platni homokos, sárgás agyagos, aminek alapozása homokkővel volt rétegszerűen kirakva. Ez alatt kövekkel, löszbabával kevert agyagalapozás található, ami alatt kavicsos réteg került elő.

Általános megfigyelés, hogy a házak Ny-i falai bizonytalanok, elképzelhető, hogy eltérő építési technikát használtak. Az ásásnak volt olyan szakasza, mikor a szelvényben három egymástól eltérő falépítési technikát lehetett megfigyelni. Valószínű, hogy ezek az emberek igen jól ismerték és alkalmazták az agyag, mint építési alapanyag tulajdonságait.

Mindegyik szezonban folytattuk a rendszeres mikromorfológiai mintázást, hogy minél részletesebben megismerjük a különböző bronzkori technikai megoldások, és a terek eltérő használatát.

A leletanyag minden objektumból és ásási egységből a Vátya-Koszider korszak korai fázisára utal. Az iszapolást, a föld rostálást, a kerámiamosást és a számítógépes adatbázis folyamatos feltöltését az eddigi szokásnak megfelelően idén is az ásással párhuzamosan végeztük. Az egyetemisták forgó-

rendszerben felváltva, minden munkaterületen dolgoztak, így a tell-ásatás mellett megismerkedhettek a komplex kutatáshoz szükséges gyakorlati feladatok összes fázisával és a tervásatás logisztikai igényeivel.

Munkatársak:

Matrica Múzeum: Vicze Magdolna, Mali Péter, Kovács Gabriella, Lakatosné Pammer Gabriella.

Az ásatáson minden évben több hetet töltött: Marie-Louise Sørensen (Cambridge University, Anglia), és Joanna Soafer (Southampton University, Anglia).

Egyetemi hallgatók:

Magyarországi egyetemekről: elsősorban a budapesti ELTE-ről és a Pécsi Tudományegyetemről több, mint 50 fővel, felváltva vettek részt az ásatáson.

Angliai egyetemekről: a Southampton-i, és a Cambridge-i egyetemekről érkeztek hallgatók változó létszámban, 5 és 15 fő között.

VICZE MAGDOLNA

306. Százhalombatta, Százhalom (MRT. 7. k. 27 / 1. lh., KÖH 11472)

(Pest megye) B, V

A százhalombattai Matrica Múzeum a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Régészettudományi Intézetének Archeometriai és Régészettudományi Tanszékével közösen végzett régészeti topográfiai célú légi felvételezési, geofizikai műszeres mérési és hitelesítő célú tervásatásokat az érd-százhalombattai kora vaskori halomsírmezőn a 2013–2014-es évek folyamán.⁸⁶ Az 50 ha kiterjedésű régészeti lelőhelynek jóformán a teljes területe folyamatos művelés alatt áll napjainkban: nagyobb részén szántóföldi mezőgazdasági művelés folyik, kisebb területeket foglalnak el a gyümölcsösök és a zártkertek. A művelés erősen roncsolja a kora vaskori halmok felső rétegeit, ezáltal azok egyre laposodnak, az egykori temetkezések a felszínre kerülnek és megsemmisülnek. 2001 óta készít rendszeresen légi felvételeket a területről Czajlik Zoltán (ELTE), amelyek felhasználásával Holl Balázs (Forster Központ) térinformatikai rendszert hozott létre, összevetve a felvételeket a kataszteri térképekkel, az 1847-es évi felméréssel, és az 1930-as évek óta készült légi felvételekkel. 2013–2014 folyamán több időpontban a halomsírmező érde zónájában, összesen 8 ha-os területen történt roncsolásmentes, magnetométeres geofizikai felmérés. A geofizikai mérések eredményeit illesztettük a térképekhez és légi felvételekhez. Az utóbbiakon bizonyos esetekben „sejlett” struktúrák a geofizikai mérések révén jól kirajzolódtak, s így számos kisebb körárok nyomát dokumentáltuk a korábban ismert körárkok szondázó ásatására került sor 2013–2014 folyamán, 2-3 hetes ásatási kampányokkal.

2013. október 14. és 26. között szondázó tervásatást végeztünk az ismert érd-százhalombattai koravaskori halomsírmezőn, az érde 062/89. hrsz.-ú ingatlanon. Az ásatás helyszíne a Százhalombatta és Érd külterületén futó, a két települést összekötő földút (Battai út) Ny-i oldalán volt. A terület beépítetlen külterület, folyamatosan művelt szántóföldekkel. A művelés szemmel láthatóan „laposítja” a ma még észlelhető halomsíro-

85 Vicze et al 2014

86 A 3234/00247. sz. NKA támogatás hatékonyan segítette az európai hírű kora vaskori halomsírmező egészének és egyes részeinek közelebbi megismerését.